

Deiaki pytannia zakonodavchoi ta normatyvnoi bazy systemy pidvy shchennia kvalifikatsii derzhavnykh sluzhbovtsiv (Some issues of legislative and normative base of the system of qualification increase of public servants), Zb. nauk.pr. UADU, 2000, Issue 2, Part 3, pp. 61–66. [in Ukrainian].

19. Тарусова Л. І. Правові основи управління післядипломною освітою в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Тарусова Людмила Іванівна. – Х., 2003. – 233 с. / Tarusova L. I. Pravovi osnovy upravlinnia pislidyplomnoiu osvitoiu v Ukraini (Legal bases of managing post-diploma education in Ukraine), Kharkiv, 2003, 233 p. [in Ukrainian].

20. Шаповал Р. В. Правове регулювання освіти в Україні [Електронний ресурс] / Р. В. Шаповал // Форум права. – 2011. – №1 – С. 1110–1115. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/journalz/FP/2011-1/11srovovv.pdf>. / Sharoval R. V. *Pravove rehulivannia osvity v Ukraini (Legal regulation of education in Ukraine)*, Foru prava, 2011, Issue 1, pp. 1110-1115, access mode: <http://www.nbu.gov.ua/journalz/FP/2011-1/11srovovv.pdf>.

Дата надходження статті: «28» квітня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «12» травня 2016 р

Рецензенти:

Берека В. – доктор педагогічних наук, професор

Пустовіт Г. – доктор педагогічних наук, доцент

Соловей Микола – проректор з навчальної роботи Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: nikolosolovey@gmail.com

Solovei Mykola – prorector for educational work of Khmelnytsky Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, candidate of pedagogical sciences, assistant professor, e-mail: nikolosolovey@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Соловей М. Нормативно-правове регулювання підвищення кваліфікації педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів України (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) / Микола Соловей // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 20. – С. 172–177.

Cite this article as:

Solovei M. Legal Regulation of Upgrade Qualification of Pedagogical Workers of Secondary Schools of Ukraine (1990-s – beginning of the XXI century), *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 20, pp. 172–177.

УДК 378.6:656.2.071.1:005.3(043.3/5)

РОМАН СУЩЕНКО,

кандидат наук з державного управління, доцент

(Україна, Запоріжжя, Запорізький національний технічний університет)

ROMAN SUSHCHENKO,

candidate of sciences in public administration, assistant professor

(Ukraine, Zaporizhzhia, Zaporizhzhia National Technical University)

Педагогічні умови впливу масової позааудиторної роботи на формування управлінської культури майбутніх інженерів залізничного транспорту

Pedagogical Impact of Extracurricular Activities on the Formation of Administrative Culture of Future Railway Transportation Engineers

У статті розглядаються сутність педагогічного супроводу та педагогічні умови впливу масової позааудиторної роботи на формування управлінської культури майбутніх інженерів залізничного транспорту, пробудження інтересу до управлінських ситуацій, використання з цією метою публічного діалогу.

Визначено, що позааудиторна робота це культуротворче середовище вищого навчального закладу, покликане створювати системне коло професійних цінностей, нові традиції культуротворчого самовиявлення викладачів і студентів, нові педагогічні можливості саморозвитку культурологічного й професійно-творчого потенціалу, задоволення різноманітних особистісних інтересів майбутнього інженера.

У зв'язку з тим, що формування управлінської культури майбутнього інженера є складовою частиною розвитку його професіоналізму, роль і значення реалізації експериментальної програми полягає в гарантованому педагогічному й методичному забезпеченні виділених важливих напрямів організації позааудиторної роботи.

Встановлено: прагнення педагогів до злиття власного настрою з настроєм студентів, точність розуміння їхньої реакції і відчуття емоційного стану завжди сприяють духовній співдружності, взаємодії й емоційному співпереживанню. А досягнення єдності й духовної спільності під час підготовки й проведення масового заходу між студентами й організаторами подвоєє прагнення до підвищення управлінської культури й співтворчості.

Ключові слова: *позааудиторна робота, професійна підготовка, формування, інженер залізничного транспорту, інтерес, управлінська культура.*

The article deals with the essence of pedagogical support and influence of extracurricular activities on the formation of administrative culture of future railway transportation engineers, the means of stimulating interest for administrative situations, using public dialogue for this purpose.

In the article the urgency and pedagogical value of extracurricular work in shaping the future management culture of Transportation, because of its ineffective impact on the development of general culture and professionalism train graduates high school.

Extracurricular work represents itself a share of university education, which in addition to teaching introduces significant component of cultural training, thus contributing to the development of management culture, integrity, civic engineer who hears the interests and views other than their own needs, he is always on the watch status procedure destroys the struggle between clans, groups, individuals, providing rational behavior and actions of all rational value, not creating tension around him more.

Due to the fact that the formation of administrative culture of the future engineer is part of his professional role and importance of implementing the pilot program is guaranteed pedagogical and methodological provision of selected us for these important areas of extracurricular work: use of management culture in solving specific engineering problems; attract students to scientific justification means effective exposure management culture in the successful defense engineering innovations; demonstration identify highly modern management culture as an engineer in the production failed to overcome its administrative position managers and others.

The importance of administrative culture in the renewal process of professional training, efficiency of individual techniques mechanism, including hardware, art techniques, especially communication techniques aimed at emotional interaction with a great number of students have been presented. We have considered such techniques as reference to personal experience, using flashbacks, reviving memories and personal reflection, shared search for truth, face-to-face conversation with students, encouraging students to talk about the most important, confidential aspects, stimulating shared sense of direction, dialogue with mass audiences, etc.

Key words: *extracurricular activities, professional training, formation, railway transportation engineer, interest, administrative culture.*

Постановка проблема у загальному вигляді... Стратегічні завдання, пов'язані з підвищенням конкурентоспроможності залізничного транспорту, вимагають оперативної й остаточно проаналізувати слабкі та сильні сторони професійної підготовки інженерних кадрів, визначити нові завдання вищої технічної школи, зокрема ВНЗ залізничного профілю, запропонувати альтернативні, нові варіанти її розвитку, вибрати найкращу модель, оцінити її за педагогічними критеріями на основі останніх наукових досягнень професійної педагогіки з урахуванням якісних змін культури виробничих відносин, інформаційних технологій, світогляду сучасного інженера. Саме стрімкі й масштабні зміни, внесені в останні роки в діяльність інженера залізничного транспорту, значною мірою сприяють реформуванню транспортної системи. Від адекватності реагування вищої школи на вказані зміни, від педагогічних нововведень, педагогізації вузівського навчання і виховання в технічних ВНЗ залежить швидкість і ефективність очікуваних реформ.

Розглянемо педагогічні умови, від яких конкретно залежить оновлення професійної підготовки майбутніх інженерів залізничного транспорту.

Аналіз досліджень і публікацій... Серед факторів впливу, які досліджувались науковцями залізничної сфери (Н. Багов, В. Бакатанова, Н. Іващенко, О. Коваленко, Л. Кудінов, К. Ледньов, Г. Попова, В. Самсонкін та ін.) традиційно називаються правові, економічні, технологічні, структурні та інші. Але в цьому переліку відсутні соціальні, культурологічні й психолого-педагогічні, тобто найголовніший людський фактор досі в дослідників залізничного транспорту чомусь «не в плюс».

Суть проблеми в тому, що багато зусиль у вищих навчальних закладах витрачається тільки на спеціалізовану, на організацію першої половини справи формування професіоналізму, забуваючи за іншу важливу «половину» – позааудиторну роботу зі студентами, майбутніми інженерами залізничного транспорту. Причин цьому декілька:

– відсутність цілеспрямованої концепції виявлення дійсних результатів професійної готовності випускників сучасних технічних вузів до культури суспільних і виробничих відносин;
– інноваційні програми професійної підготовки ні психологічно, ні методично не забезпечені;
– відсутність педагогічної освіти у більшості викладачів технічних вузів;
– управлінська культура самих викладачів вищих технічних закладів бажає бути вищою, про її значення навіть не говорять у вузівському середовищі, що являє собою системне й досить розповсюджене явище;

– в системі підвищення кваліфікації викладачів технічних спеціальностей професійної педагогіки не навчають на основі залучення емоційно-ціннісного компонента; культурологічні питання перестали бути пріоритетними у викладанні навчальних дисциплін.

Як результат – пасивне сприйняття і викладачами, і студентами управлінських впливів, управлінського безладу, відсутність у багатьох випадках взаємодії та діалогу.

Втім, у багатьох країнах світу сьогодні вже активно розвивається теорія і практика інженерної педагогіки, наукові інтереси якої безпосередньо пов'язані з оновленням існуючої практики професійної підготовки інженерів, створенням інноваційних міждисциплінарних проєктів, педагогічних технологій навчальної та позанавчальної діяльності, відновленням духовно-моральних ідеалів.

Формулювання цілей статті... Мета статті – висвітлити педагогічні умови формування управлінської культури студентів засобами масової позааудиторної роботи.

Виклад основного матеріалу... У нашому дослідженні позааудиторна робота розглядається як культуротворче середовище вищого навчального закладу, покликане створювати системне коло професійних цінностей, нові традиції культуротворчого самовиявлення викладачів і студентів, нові педагогічні можливості саморозвитку культурологічного й професійно-творчого потенціалу, задоволення різноманітних особистісних інтересів майбутнього інженера.

Дослідження виявило відсутність загальної стратегії й мети позааудиторної діяльності університетів як соціально-педагогічної системи, недосконалість методики підготовки та проведення масових університетських заходів, пов'язаних з недоцільністю затрачених зусиль, переважністю розважальних цілей над виховними і пізнавальними, їх спрямованість на зовнішній ефект тощо.

Згідно із запропонованою концепцією, тричі протягом чотирьох років нами проводився формувальний педагогічний експеримент у цьому напрямку, і результати були однакові, що підтверджує вірогідність деяких важливих узагальнень методичного і психолого-педагогічного характеру.

Ми виходили з того, що зацікавленість студентів не може виникнути на порожньому місці. Щоб пробудити інтерес до формування управлінської культури, необхідно дати студентам хоча б елементарне уявлення про завтрашній день їхньої професійної діяльності, звертаючись свідомістю до тієї галузі відчуття, в якій може дістати більш широку, різнобічну і порівняно доступну й важливу інформацію.

Безпосередньо спостерігаючи за поведінкою студентів та їх реакцією на окремі моменти масових заходів, ми помітили, що вони найактивніше сприймають ту інформацію, яка їм раніше була знайома і близька, викликала в пам'яті деякі асоціації і пробуджувала про неї нові уявлення.

Тому, крім таких організаційних питань підготовки, як: виготовлення афіш, оформлення місця проведення масового заходу, радіофікації, чергування та ін., обов'язковим елементом методики підготовчої роботи має бути підготовка самих її учасників до сприйняття наступного змісту масових заходів.

З цією метою найбільшої ваги в дослідній роботі нами надавалось ситуаціям співпереживання, створенню позитивного емоційного фону, засобам формування суб'єктивно-емпатичного ставлення до певного професійного або управлінського об'єкту, чи особистості, прийомам емоційного нагнітання.

Зважувалось на те, що важливою особливістю масової позааудиторної роботи є активне *неочікуване* пізнання дійсності, орієнтація на створення емоційно-позитивного ставлення до майбутньої професії, самої самостійної науково-пізнавальної праці в університеті, до результатів творчого пошуку. Мова йде про пізнання-переживання, пізнання-співтворчість.

Ця особливість масової позааудиторної роботи обумовлена її комунікативною природою і процес пізнання в ній має дещо інший аспект, ніж на лекціях та практичних заняттях. Тут найголовнішу роль виконує співпадання установок, мотивів, цілей викладачів і студентів, психологічна готовність останніх зацікавлено сприйняти нову інформацію, що спонукає необхідність визначити, теоретично обґрунтувати структуру, елементи ситуацій, які ведуть до формування такої готовності.

Дослідження природи позааудиторної роботи підказує, що такі ситуації мають бути привабливими для студентів і мати дві важливі сторони – професійно-пізнавальну і морально-етичну, включати в себе зовнішній вплив і внутрішній стан студентів, їх індивідуальний досвід.

У прямій залежності від того, наскільки масовий захід задовольняє потреби майбутнього інженера, залежить пробудження нових думок, інколи навіть пристрастей, бажання змін у житті тощо. Але така залежність ще мало досліджена. Навіть у постановці цього питання має місце термінологічна розбіжність.

Ми вважаємо, що є три шляхи впливу або створення «ситуації впливу» на пробудження у студентів інтересу до опанування управлінською культурою, професійних почуттів засобами масової роботи: переконання, приваблювання, зворушення або схвилювання. У своїх дослідках ми використовували всі три шляхи разом, але перевага надавалась привабленню, захопленню.

Такий підхід ми пояснюємо тим, що інформація, до якої потрібно пробудити інтерес, повинна стати для студента не тільки потрібною, але й особистісно значущою. Звідси й відповідне ставлення до методики підготовки і проведення масових заходів, обґрунтування закономірності співвідношення емоційно-етичного і культурологічного факторів, особливої ролі духовного контакту між організаторами масового заходу і студентами, завдяки якому вони мають не тільки побачити, відчувати, пізнати ту цікаву інформацію, що задумали передати їм організатори, але й у якійсь мірі «заразитись» нею, збагатити свій досвід отриманою уявою. Тому яскравість, реальність інформації залежить не тільки від її змісту, але й від того, як вона подається на люди.

Помічено: масовість, колективне співпереживання приводить до того, що навіть нейтральна інформація стає особистісно значущою, і студент уже не може байдуже ставитися до співпережитого, вона (інформація) становить для нього особистісний зміст. Цей механізм можна пояснити й сутністю дії ідентифікації, яка породжує активне зацікавлене сприймання.

У масовому заході ситуації емпатії, співпереживання найбільш ефективно сприяють пробудженню інтересу. Чим активніша ідентифікація, тим ймовірніше взаєморозуміння, більше того, сюди включається компонент природного зв'язку студента з іншими, зміст якого полягає в почутті «ми», а не «я й інші» або «ми» і «вони». Така цілісність відносин у масовому заході проявляється не тільки в емоційному, але й у когнітивному та в діяльнісному компонентах. Когнітивний компонент характеризується порівнянням, схожістю, тотожністю, емоційним переживанням зв'язку «я й інші». Поводження студентів теж полягає у співдії, співбесідованні.

Для масової позааудиторної роботи всі три педагогічні аспекти мають провідне значення.

Отже, масовий захід, мета якого у нашому випадку – пробудження інтересу до управлінської культури – це складний і багатогранний процес, який може виступати в один і той же час і як процес взаємодії людей, і як інформаційний процес, і як ставлення студентів один до одного, і як процес взаємовпливу один на одного, і як процес співпереживання та взаємного розуміння один одного в діалозі.

Тому першим етапом позааудиторної роботи є налагодження і здійснення духовного контакту. Якщо у студентів під час масового заходу загорілись очі, з'явилось невіддільне бажання про щось дуже важливе дізнатись глибше й детальніше, подібні факти можна вважати як схильність до продуктивного співдіалогу.

Організація масового заходу, спрямованого на формування управлінської культури, включає в себе:

- організацію захоплюючої управлінської ситуації;
- стимулювання організації ситуацій інтелектуального колективного співпереживання.

Згідно з даними сучасних психолого-педагогічних досліджень, одним із найбільш важливих етапів створення захоплюючої культурологічної й пізнавальної ситуації є проблемна, в якій перевага належить спільним розумовим творчим діям. Цей аспект проблеми досить ґрунтовно розроблений в педагогіці і психології, тому ми більше уваги звертали на організацію ситуацій професійно-інтелектуального співпереживання.

На підставі тривалих і багаторазових спостережень ми дійшли висновку, що для досягнення найважливішої цілі масових заходів – формування загальнолюдської й управлінської культури необхідно попередньо залучати студентів до пошукової самостійної роботи, використовувати під час проведення масових заходів наявний у них досвід, розкривати перед ними високий смисл їхньої майбутньої інженерної діяльності і ті можливості, які ще «дрімають» у майбутнього інженера залізничного транспорту, тому масовий захід тільки за певних умов може пробудити нові особистісні сили у самих себе, надасть можливість для появи і нових перспективних професійних планів, задоволення яких ще попереду.

Педагогічним правилом тут має бути: жодного заходу – заради заходу. Духовна взаємодія й доцільність надає змісту будь-якій колективній справі й подвоєє її виховну силу.

Природа масових заходів така, що їхня методика може швидко змінюватися, залежно від питань, що раптово виникають від ознайомлення з тими факторами, які іноді не вписуються у звичну або заплановану форму. Педагогам не слід боятися несподіванок. Важливо, щоб ці зміни знайшли палкий відгук у студентів, були їм цікаві, змушували думати й далі про те, що зачепило «за живе» і повести до цілі, до переконань.

Переконання студентів у важливості й значущості управлінської культури якраз і формуються в умовах максимальної активності духовних сил і розумових здібностей, коли події переживаються і сприймаються як близькі й доступні, які потім реалізуються в їхніх вчинках і поведінці. Ось чому так важливо організаторам масових заходів створювати особливу емоційну атмосферу колективу однодумців, відчуваючи внутрішній стан учасників заходу. Відповідно, це завдання полягає, на думку академіка В. Кременя, в тому щоб «формувати новий цивілізаційний феномен творчих об'єднань і колективів людей, які в такий спосіб досягають високої ефективності і суспільної діяльності» [1, с. 13].

Категорично недопустиме в ході масових заходів будь-яке примушування. Критерієм виховної ефективності є щирість, справжній інтерес, схвильованість, бажання активно діяти, внутрішня потреба удосконалювати себе.

Зацікавити, захопити велику кількість людей – справа нелегка. Тут потрібно заздалегідь передбачити можливі утруднення і створити умови для їх подолання. Передбачення мають ґрунтуватись на розумінні організаторами психології масової аудиторії, щоб не допустити тривалих пауз, зовсім примітивної інформації, невиразної мови або недоречних зауважень. Захід повинен бути масовим не за рахунок того, що в ньому беруть участь багато людей, а перш за все тому, що під час його проведення розв'язується цілий комплекс важливих і актуальних виховних завдань: постановка цікавих управлінських питань, інтелектуальних почуттів, колективного співпереживання, радості в ситуації успіху, почуття власної гідності в момент творчого піднесення та інші. Тут мають силу емоційний стан, їх рухи, міміка, жести, усмішка, зосередженість тощо.

Професійно «читати» прояви студентів, активізувати ці прояви під час масового заходу – чи не найважливіша функція організаторів масових заходів.

Для масових заходів істотне значення має умілий прояв експресії: тон, тембр голосу, інтонація, ясність висловлювань виступаючих, продуманий добір слів, правильна будова речень, виразність мови тощо.

Як бачимо, підготовка і проведення масового заходу є важкою й відповідальною справою, успіх якої залежить від хороших організаторських здібностей, високого рівня професійних знань, винахідливості й педагогічної майстерності його організаторів.

У розв'язанні цієї проблеми ми спиралися на дослідження Ш. Амонашвілі і В. Сухомлинського про розгортання акту продуктивного емоційного переживання, пробудження у студентів установки на культурно-управлінське співпереживання, яке рухається по ламаній кривій, зигзагоподібно, через постійні зіткнення й усунення управлінських суперечностей між новою інформацією, що пропонується під час масового заходу, і раніше отриманою. Результатом руху є нове уявлення, а головне – якісно нове ставлення до нього.

У визначенні цих методичних засобів ми частково застосовували терміни, які використовуються в різних галузях науки, естетики, психології, в працях К. Станіславського та відомого педагога А. Мудрика [2, с. 131-157], які можна назвати засобами пробудження й розвитку соціального інтелекту: «уміння спілкуватися з іншими людьми, глибоко і безпосередньо, щоб виявляти і стимулювати потрібні реакції і взаємодії з ними [3, с. 37].

Дослідження доводить: прагнення педагогів до злиття власного настрою з настроєм студентів, точність розуміння їхньої реакції і відчуття емоційного стану завжди сприяють духовній співдружності, взаємодії й емоційному співпереживанню.

Втім, досягнення єдності й духовної спільності під час підготовки й проведення масового заходу між студентами й організаторами подвоює прагнення до підвищення управлінської культури й співтворчості.

Висновки... Масова позааудиторна діяльність як виховний засіб, дуже специфічна і завжди надзвичайно відповідальна. Її методичний інструментарій надзвичайно швидко змінюється, не допускає застарілості.

Існує більше ста методів позааудиторної роботи, а також різні класифікації на основі певних ознак, методичних надбань, які набагато частіше піддаються змінам, ніж програми навчання, бо визначають новий характер взаємодії викладачів і студентів у дозвіллевому позанавчальному середовищі. Перелічені нами засоби не вичерпують їх розмаїття. В середині кожного з них існує ще багато варіантів, які можна з успіхом використати з метою створення атмосфери радісного сприйняття, загострення уваги і сприйнятливості, приємних переживань, очікування

життєважливою для студентів цікавою подією, яка надовго спрямовує наступні вчинки й професійно значущі дії.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері вважаємо за доцільне висвітлити особливості концептуально-ціннісного оновлення процесу формування управлінської культури майбутніх інженерів залізничної галузі.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін / Василь Григорович Кремень // Європейські педагогічні студії / Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи; ред. кол.: В. П. Андрущенко (голова) та ін.). – Вип. 5-6. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С.13–21. / Kremen V. H. *Problemy yakosti ukraïnskoi osvity v konteksti suchasnykh tsyvilizatsiinykh zmin (Problems of the quality of Ukrainian education in the context of modern civilization changes)*, Yevropeïski pedahohichni studii, Kyiv, 2015, Vol. 5-6, pp. 13–21. [in Ukrainian].

2. Мудрик А. В. Учитель: Мастерство и вдохновение / А. В. Мудрик // Кн. для старшеклассников. – М. : Просвещение, 1986. – 160 с. / Mudryk A. V. *Uchitel': Masterstvo i vdoxnovenie (Teacher: Mastery and inspiration)*, Kn. dlya starsheklassnikov, Moscow, 1986, 160 p. [in Russian].

3. Нестерова М. Імплементация когнитивных технологий социальной згуртованости в систему вищої освіти: європейський досвід / М. Нестерова // Вища освіта України. – 2016. – № 1. – С. 37–41. / Nesterova M. *Implementatsiia kohnityvnykh tekhnolohii sotsialnoi zghurtovanosti v systemu vyshchoi osvity: yevropeïskyi dosvid (Implementation of cognitive technologies of social solidarity into the system of higher education: European experience)*, Vyshcha osvita Ukrainy, 2016, Issue 1, pp. 37–41. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «7» квітня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «21» квітня 2016 р

Рецензенти:

Дяченко М. – доктор педагогічних наук, доцент

Облес І. – доктор педагогічних наук, доцент

Сущенко Роман – доцент кафедри транспортних технологій Запорізького національного технічного університету, кандидат наук з державного управління, доцент, e-mail: roman-s2001@mail.ru

Sushchenko Roman – assistant professor of the department of transport technologies of Zaporizhzhia National Technical University, candidate of sciences in public administration, assistant professor, e-mail: roman-s2001@mail.ru

Цитуйте цю статтю як:

Сущенко Р. Педагогічні умови впливу масової позааудиторної роботи на формування управлінської культури майбутніх інженерів залізничного транспорту / Роман Сущенко // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 20. – С. 177–182.

Cite this article as:

Sushchenko R. Pedagogical Impact of Extracurricular Activities on the Formation of Administrative Culture of Future Railway Transportation Engineers, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 20, pp. 177–182.